

HET
PROEFSCHRIFT
VAN

Jeroen Aarssen

Turks-NL

Mieke Zijlmans

Volledige tweetaligheid, het beheersen van twee talen als ware men 'native speaker' van beide, is een mooie doch onhaalbare droom. Dat is lang de stellige overtuiging geweest van veel taalkundigen die zich bezighielden met tweedetaalverwerving. Kinderen wier ouders in de eerste plaats Engels, Frans, Turks of Marokkaans spreken en het Nederlands pas later hebben bijgeleerd, beheersen volgens deze theorie beide talen slechter dan eentalige leeftijdgenootjes, of ze krijgen de tweede taal nooit helemaal onder de knie. Treurig, want door deze achterstand zijn hun kansen in de maatschappij kleiner.

● TAALVAARDIGHEID METEN

Dr. Jeroen Aarssen gelooft er niks van dat Turkse kinderen op termijn inderdaad zo'n taalachterstand zouden hebben. Hij volgde drie jaar lang de taalontwikkeling van Turkse Nederlandertjes. Aarssen vond bewijzen dat die kinderen tegen het einde van de basisschool zowel het Nederlands als het Turks even goed beheersen als eentalige leeftijdgenootjes.

Aarssen promoveerde op 28 mei aan de Katholieke Universiteit Brabant op 'Relating events in two languages', zijn studie naar tweetaligheid bij Turkse Nederlandertjes. Duidelijk is dat Turkse vierjarigen als ze op de basisschool komen slechter Nederlands spreken dan hun klasgenootjes die Nederlands als moedertaal hebben. Wat gebeurt er echter in de jaren daarna, wilde Aarssen weten.

Aarssen bestudeerde de grammaticale ontwikkeling en de vorderingen in het actieve taalgebruik van vijftig Turkse Nederlandertjes, die van vijftig Nederlandse klasgenoten en die van 75 eentalige leeftijdgenoten in Turkije zelf. Aarssen spreekt zelf Turks; hij bracht de taalvaardigheid van de kinderen in het Turkse Adana in kaart door proefpersonen van vijf,

zeven en negen jaar allemaal één keer te testen. In Nederland testte hij 25 Turkse kinderen van hun vierde tot hun zevende jaar elk in totaal vier keer. Hij testte 25 Turkse kinderen van hun achtste tot hun tiende jaar drie keer. Hetzelfde deed hij met vijftig Nederlandse kinderen in dezelfde leeftijdsgroepen.

● WIE IS HEM EN ZICH?

Aarssen zette de kinderen drie soorten knuffeldieren voor. Daarmee moesten ze zinnestukjes uitbeelden als 'De leeuw knijpt de beren die de aap aaien.' De bedoeling was dat de kinderen lieten zien welk dier wát deed bij een ander dier. Zo kon Aarssen achterhalen of ze al enig besef hadden van onderwerp en lijdend voorwerp van de zin. Wederkerende en persoonlijke voornaamwoorden kwamen aan bod met behulp van stripverhaalachtige plaatjes waarop twee jongetjes zichzelf of het andere kind wassen, krabben, knijpen, enzovoort. Bij deze passieve taalvaardigheidstest ging het om vragen als: begrijpen ze de relatie tussen subject en object, en begrijpen ze wie wordt bedoeld met *hem* en wie met *zich*?

Vervolgens onderzocht Aarssen de actieve grammaticale en praktische taalvaardigheid. Daartoe legde hij hun het 'kikkerverhaal' voor, een plaatjesverhaal zonder woorden, waarin een jongen en zijn hondje een kikker hebben die in een potje zit. Op elk plaatje doen jongen, hondje en soms ook kikker tegelijkertijd iets. De kinderen moesten dat verhaal 'voorlezen'. Aarssen bekeek hoe ze de 'tijd' verwoordden; kunnen kinderen zelf formuleren dat twee dingen tegelijkertijd gebeuren (met woorden als *en*, *toen*, *als*, *ook*, *opeens*)? Hij bekeek ook hoe ze overgingen van *een jongen* in het begin naar *die jongen* of later *hij*. En hij onderzocht hoe kinderen omgaan met de werkwoordstijden, of ze de tegenwoordige of verleden tijd gebruiken, of beide door elkaar.

De resultaten van deze test zijn opmerkelijk. Hoewel de jongere kin-

deren inderdaad achterblijven bij eentalige leeftijdgenoten, blijken de Turkse Nederlanders vanaf hun achtste jaar bezig te zijn met een duidelijke inhaalslag. Wanneer ze de tien jaar naderen, hebben ze de achterstand zowel in het Turks als in het Nederlands weggewerkt. Sommigen begrijpen zogenoemde subject-object-zinnen slechter (zoals: 'De beren die de aap kust, aaien de leeuw'), wederkerende voornaamwoorden zijn kennelijk niet altijd even makkelijk, en nu en dan duikt er opeens een Turks grammaticaal element in de Nederlandse zinnestukjes op. Maar het algemene beeld van de taalontwikkeling van beide groepen, stelt Aarssen, is hetzelfde. Dat betekent dat de Turkse Nederlanders dus het Turks en het Nederlands even goed onder de knie krijgen.

● SOCIALE ONGELIJKHEID

Het enige voorbehoud dat Aarssen maakt als het gaat om zijn resultaten, heeft betrekking op de sociale achtergrond van de kinderen die hij heeft getest. Zowel in Nederland als in Turkije bezocht hij geen chique scholen in dure woonwijken. Zijn proefproontjes – ook de Nederlandse – bezoeken scholen in volksbuurten met een relatief hoog percentage werklozen en arbeiders. Dat was een bewuste keuze van Aarssen: Turkse kinderen in Nederland horen voor het overgrote deel tot die sociale onderlaag, hun vaders zijn geen verbaal begaafde hoogleraren, anders waren ze niet naar Nederland gekomen.

Aarssen vraagt zich nu af in hoeverre de sociale achtergrond van de kinderen zijn onderzoeksresultaten heeft beïnvloed. Zouden Turkse en Nederlandstalige kinderen uit een (vergelijkbaar) hoger sociaal milieu óók hetzelfde niveau in taalontwikkeling halen? Aarssen interpreteert zijn onderzoeksresultaten hoe dan ook het liefst positief: de Turkse kinderen zijn niet bij voorbaat kansloos in Nederland omdat ze een taalprobleem zouden hebben. <

Jeroen Aarssen, *Relating events in two languages. Acquisition of cohesive devices by Turkish-Dutch bilingual children at school age*. Tilburg University Press, 1996.

ISBN 90 361 9826 7.